

Umělecká kritika

Úvod do uměnovědných studií

Kritika - etymologie a významy

- ▶ κρινω : rozlišuji, posuzuji, také zvolit, zkoumat, třídit, vysvětlit, soudem rozhodnout

- ▶ **Různé významy**
 - ▶ Kantovy kritiky – „zkoumání principů a předpokladů“
 - ▶ kritika pramenů – „zkoumání pravosti“
 - ▶ kritika textová – „potvrzení autorství“
 - ▶ kritika umělecká – posuzování uměleckých jevů z hlediska jejich hodnoty či „uměleckosti“

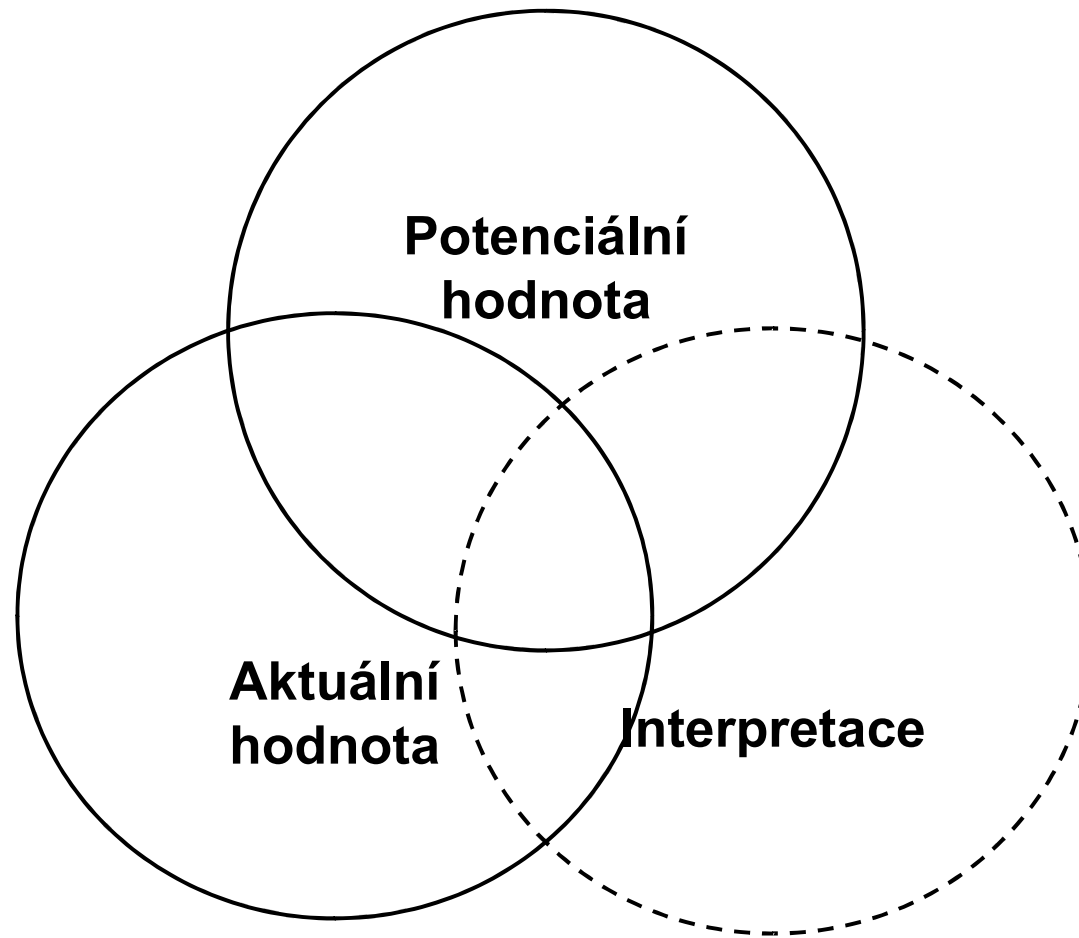

Co je umělecká kritika?

- ▶ Umění rozlišovat a posuzovat
- ▶ Intelektuální aktivita...
 - ▶ ...spočívající v usuzování
 - ▶ ...a formulaci hodnotících soudů
- ▶ Tyto soudy jsou...
 - ▶ ...motivované a zdůvodněné!!!
- ▶ Předmět hodnocení
 - ▶ Konkrétní umělecký počín, umělecké dílo (GER, CZE)
 - ▶ Kromě uměleckého díla i samotná teorie umění, programové záměry umělce... (UK, IT, FR)

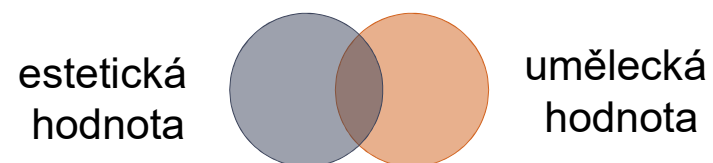

Kritický soud

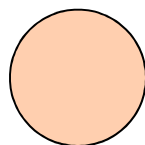
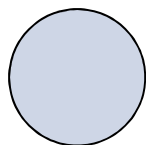

Vztah estetické a umělecké hodnoty

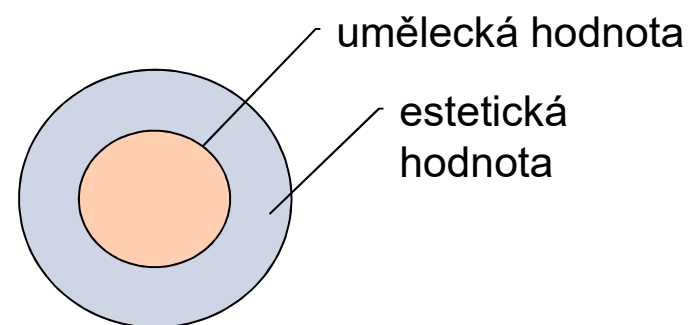
umělecká = estetická hodnota

estetická hodnota

umělecká hodnota

Tradiční a konceptuální umění

▶ Tradiční umění

- ▶ Umělecké dílo – **vyjádření krásy** pomocí žánrových prostředků
- ▶ Krása vnímána smysly a rozumem
- ▶ Reprezentace (něčeho) krásným způsobem

▶ Konceptuální umění

- ▶ Rezignace na smyslovou stránku díla
- ▶ Pro hodnotu díla je relevantní pouze **myšlenka - koncept**

Orientace kritiky

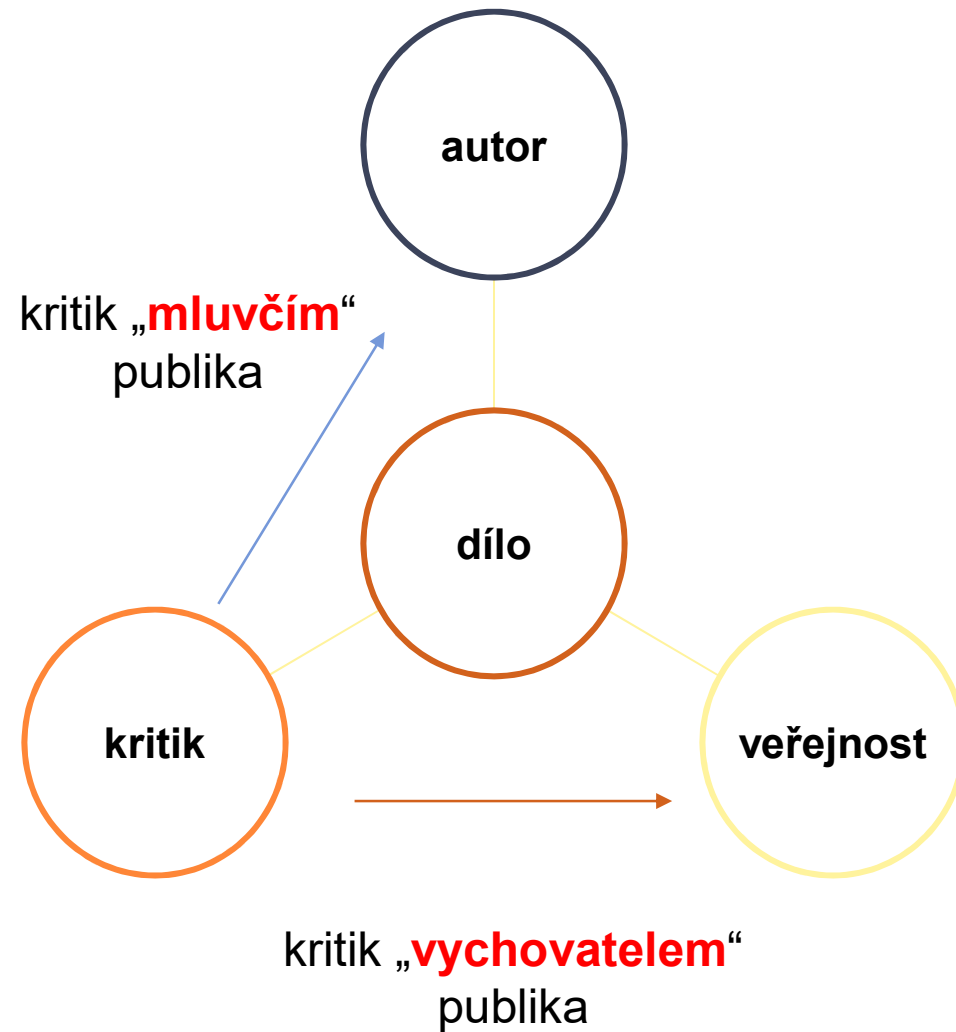
- ▶ Obrací se k publiku
- ▶ Stojí mezi uměním a společností

- ▶ Hodnotí se minulé i současné umělecké projevy (umělecká díla)

- ▶ Otázky:
 - ▶ Společenská funkce kritiky
 - ▶ Možnosti vědeckého zakotvení kritiky

Umělecká kritika v sociálním poli

Kritika jako aktivita v rámci uměleckého světa

- ▶ Kritikové aplikují estetické systémy na specifická umělecká díla a dospívají k soudům o jejich hodnotě a vysvětlením toho, co jim tuto hodnotu dává.
Takové soudy vytvářejí reputaci děl a umělců.
- ▶ Distributoři a členové publika berou reputaci v úvahu, když se rozhodují, **co podpoří emocionálně a finančně**, a to ovlivňuje zdroje, které mají umělci k dispozici pro pokračování své práce.

Funkce umělecké kritiky (Jan Vičar)

- ▶ sdělovací
- ▶ komunikační
- ▶ hodnotící
- ▶ formativní (inspirační)
- ▶ výchovná
- ▶ propagační
- ▶ regulační (ideologická)
- ▶ ...

Umělecká kritika a věda

▶ Kritika:

- ▶ Tvorba hodnotících soudů o umělecké hodnotě
- ▶ Bezprostřední vazba na praxi
- ▶ Subjektivita, intuitivnost, vcítění se

▶ Souvislost s vědami:

- ▶ Estetika – estetická hodnota, estetické kategorie
- ▶ Obecná teorie umění – umělecká hodnota
- ▶ „Kritika“ kritiky
- ▶ Úloha poznávacích soudů v kritice (analytická estetika)

(!) Umělecká kritika samotná není „vědou“ protože v sobě zahrnuje i významnou subjektivní složku

Problémy umělecké kritiky

- ▶ Vzory (normy) vs. svoboda umělecké invence
 - ▶ Umělec jako génius
 - ▶ **Poznámka:** kritik obvykle hodnotí dílo podle určité sady estetických norem, ale už podle I. Kanta je umělecký genius ten, kdo překračuje stávající umělecké normy a utváří nové; kritik pak má složitou roli rozpoznat, zda porušení stávajících norem je projevem umělcovy neschopnosti nebo jeho geniality
- ▶ Subjektivita
 - ▶ Subjektivní podíl (vkusový soud)
 - ▶ Objektivní podíl (kognitivní složka)

Problémy umělecké kritiky

- ▶ Vliv společenské autority a ideologie
 - ▶ **Poznámka:** politické elity, zvláště v totalitních systémech, rádi využívají uměleckou kritiku k ovlivňování uměleckého provozu a cenzuře a autocenzuře; „profesionální“ umělecká kritika totiž vytváří, ve srovnání s přímým zákazem, zdání svobody a diskuze
- ▶ Nová umělecká díla
 - ▶ Nelze uplatnit měřítka z minulosti (!)
 - ▶ Často nefungují ani obecné normy (!)

Problémy... a jejich řešení

▶ Vědecká kritika

- ▶ Ne-hodnotící
- ▶ **Interpretace** (pozn. tedy spíše pochopit strukturu a kontext díla; jeho inovativnost apod., ale nepřidávat k tomu nutně hodnocení)
- ▶ Historická a filologická/muzikologická/... analýza

▶ Racionální řešení

- ▶ **Posuzovat umělecké dílo podle umělcova vlastních záměrů** (pozn. a tedy spíše učit publikum, jak dílo vnímat a rozumět mu podle záměru autora)
- ▶ Pozorování a popis

+ Vysoká múzická senzibilita (vkus)

Analytická estetika

- ▶ (estetika) jako teorie umělecké kritiky
- ▶ ...veřejně kontrolovatelné uvažování o dané věci...
- ▶ Estetický soud: x je krásné
- ▶ Explikace pojmu krása (R. Niederle) – stupeň krásy:
 - ▶ $K = (V_1, V_2, V_3, \dots, V_n)$ norma
kategorie

Zrod umělecké kritiky

- ▶ Umění předstupuje před publikum
 - ▶ Renesance (umělecké – odborné disputace)
 - ▶ Diderot (Salón, 1759) – laická kritika
 - ▶ Růst vlivu kritiky – Schiller, Goethe, Baudelaire...

Z historie umělecké kritiky

- ▶ Aristofanés
- ▶ Umění předstupuje před publikum
 - ▶ Renesance (umělecké – odborné disputace; cca 1600 Monteverdi vs. Artusi)
 - ▶ Diderot (Salón, 1759) – laická kritika
 - ▶ 18. století (Wincklemann, Herder, Lessing)
 - ▶ 19. století: růst vlivu kritiky – Schiller, Goethe, Baudelaire...

Z historie umělecké kritiky

- ▶ Romantismus – kritika chce být sama uměním
- ▶ Moderní umění – Eliot, Baudelaire, Kandinsky
- ▶ Česká umělecká kritika: O. Fischer, A. Novák, F.X. Šalda

Terminologie

- ▶ Umělecká kritika
- ▶ Criticism (ang.)
- ▶ Kunstkritik (ger.)
- ▶ Chudožestvennaja kritika (rus.)

